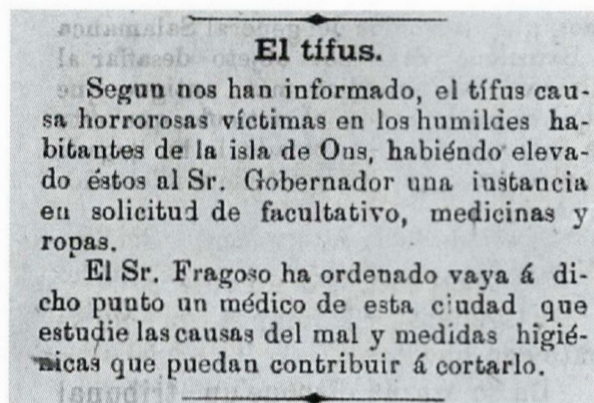

Pequenas anécdotas sobre Ons (I)

Por: Arturo Sánchez Cidrás

A Illa de Ons ante problemas sanitarios

As primeiras evidencias documentais da necesidade de médico na Illa de Ons remóntanse ao brote de febres tifoides que comezaron a finais de agosto de 1887. A prensa da época faise eco desa epidemia provocada pola extrema pobreza que condiciona situacións insalubres de vida.

E así sabemos da reclamación ao Gobernador da provincia solicitándosele dende a illa de “*facultativo, menciñas e roupa*” para facer fronte á epidemia. A situación paradoxal consistiu en que acudise o Señor Manuel Riobó Guimeráns, veciño de Cela, de 24 anos e recen licenciado en medicina, aquel que menos dun cuarto de século máis tarde exercería como dono e señor da Illa e das súas vidas. Curiosamente a experiencia adquirida nesa illa lle serviría para afrontar e atallar epidemias como a varicela e o cólera, noutras illas das Filipinas (Romblón, Mindanao, Panay...) e, á vez, ser o lugar onde xerou parte dos recursos para logo mercar Ons.

É coñecido que dende hai moitísimas décadas reivindicouse a presenza médica permanente na illa de Ons e como se pode comprobar sen resultado positivo. Mais agora, nos últimos meses, vólvese a falar diso na

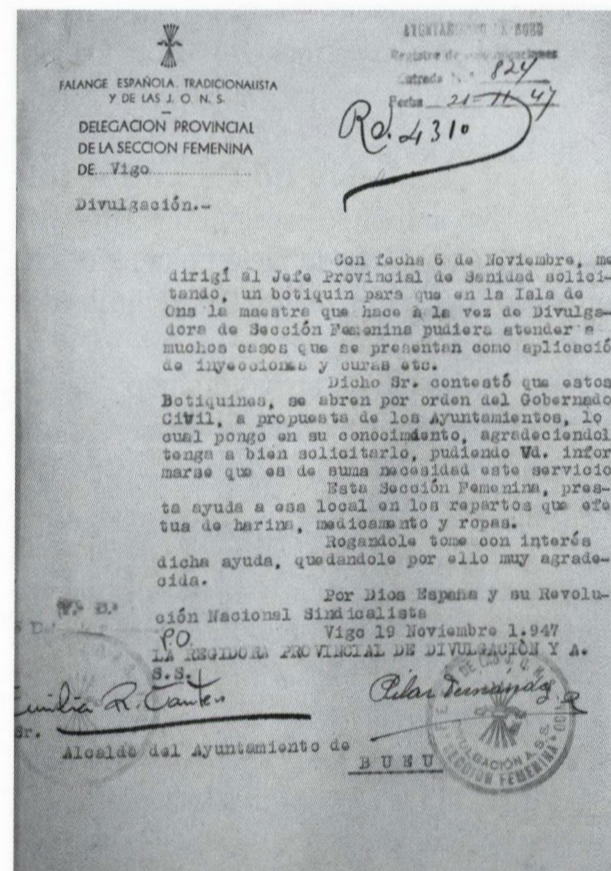
prensa, nos despachos dos distintos organismos oficiais e nas persoas e Asociacións relacionadas coa illa. Estas últimas de forma expresa, senón que llo pregunten a Pineiróns ao través do seu presidente, Celestino Pardellas, que están a solicitar polo menos dúas cousas relacionadas con isto:

- Que no PRUX (Plan Reitor de Uso e Xestión do Parque Nacional das Illas Atlánticas de Galicia) queden claras as competencias de cada organismo na Illa de Ons.
- E que nas Illas de Cíes e Ons haxa xa a partires deste verán un Servizo Permanente de Primeiros Auxilios.

Quixera ao respecto lembrar o papel dos mestres-sanitarios para o que recomendaría ler de novo o artigo: “Ons, o meu paraíso de onte (VI) Mestre ou sanitario?” do mestre Julio Santos Pena aparecido na revista Aunios nº 7¹.

Relacionada coa asistencia sanitaria á Illa puxen hai un tempo unha Entrada no meu blog titulada “*Botiquín para a Illa de Ons*”² na que aportaba unha información sobre a solicitude dun *Botiquín* para que a mestra da Illa de Ons puidera atender as urxencias facendo curas, poñendo inxeccións, etc. feita en 1947, por parte da Rexedora Provincial de Divulgación da Sección Feminina,

O curioso é que nestas datas non era o Xefe de Sanidade o que tiña que autorizalo senón que era o Gobernador Civil, a proposta dos concellos, polo que as promotoras solicitan ao alcalde de Bueu sexa este o que o tramite ante o gobernador.

Capelán de Ons rescata tres naufragos

Ons, como illa que se enfrenta ao océano, está ligada ás desgrazas no mar dende que o home navega pola súa costa. Moitos son os naufraxios que teñen como inicio ou destino a súa costa rochosa, os seus baixos traizoeiros, as súas praias,...

Ao ser moitos os naufraxios con Ons por referencia, moitas tamén son as casuísticas ou elementos que concorren neles pero un só é o sentimento que os identifica a todos, a dor. Unha dor que se amosa soa na faciana dos naufragos ou familiares e outras veces disfrazase con matices de angustia, desesperación, de medo, de impotencia, etc.

O naufraxio que imos citar agora ten por protagonistas aos mesmos naufragos, aos rescatadores da illa e ao cura de Ons (De aí a novidade!).

¹ Aunios nº 7 páx. 64-66 á que podedes acceder directamente neste enlace <https://bit.ly/2JItBtK>

² Enlace, <http://acidras.blogspot.com/2018/05/botiquin-para-illa-de-ons.html> ou por enlace curto: <https://bit.ly/2UmJBHg>

O seu relato imos facelo da man de como o reflicten os xornais: El Combate, Diario de Pontevedra, El Estandarte Católico,... dando a noticia coa mesma variedade de titulares, “Sinistro en Marín”, “Un naufragio en Marín”, “Diez ahogados”,...

Eran case ás 21 horas do luns tres de xullo de 1899 cando á altura da illa de Ons un refacho de vento do Norte fixo naufragar á lancha de Marín “Flor de María” na que ían 13 mariñeiros ás ordes do patrón Antonio Rodríguez Veiga. A lancha e o seu patrón tiñan fama por pescar moito xa que en “*días perigosos, cando ninguén se arriscaba a saír ao mar, el o facía coa súa tripulación, chegando con aquela modesta lancha ata onde chegaban os vapores de pesca*”. Quizais por esta cobiza ou polo amor ao risco levouna ese día a naufragar a unha milla de Ons. A lancha dou a volta.

Mais despois dunha longa loita co embravecido mar foron desaparecendo uns tras outros, o patrón e nove mariñeiros máis. Os outros tres, que non sabían nadar, agarráronse á quilla da lancha. Conseguiron espirse das pesadas roupas de auga e, aínda que as ondas os fixeron caer varias veces ao mar, coa axuda entre eles conseguían volver ao bote. E así estiveron unhas catro horas ata que unha dorna que na que ía o capelán de Ons con outros homes viu aos tres mariñeiros sobre a quilla nunha situación desesperada. Achegouse a eles e con grande traballo, recolleunos e levounos a unha praia da illa onde foron embarcados nun vapor que acababa de prestar servizo no faro, o “Rio Tesa”, que os trasladou ata Marín.

Os mortos foron dez e como relata a prensa, case todos casados e con fillos; deles uns eran irmáns, outros cuñados e outros parentes consanguíneos: O mesmo patrón morreu abrazado ao seu irmán Clemente que tamén ía de mariñeiro (Clemente soltárase para intentar nadar ata terra para pedir axuda). O último que levou o mar, chamado Andrés Pesqueira, cando o seu cuñado Antonio Villanueva lle dicía: Sube! Sube! El lle berraba ata que desapareceu: Non podo! Non podo!...

Festa do Pescador humilde de Ons o 3 de agosto de 1952

No ano 2016 escribí un artigo para a revista Aunios nº 21³ co título “*Apuntamentos da illa de Ons e a Falanxe*” onde facía unha recolleita de datos, dende 1938 a 1950, que puña de manifesto, entre outras cousas, a utilización das penurias dos habitantes de Ons por parte de institucións de Beneficencia ou mesmo gubernativas.

Remataba o artigo dicindo: “*Uns anos despois, 1949-1950, Ons vai caendo no esquecemento para as institución de Beneficencia e Axuda. Así pódese constatar que nas relacións de Familias Pobres do concello de Bueu ás que se lle adxudican vales de Nadal para artigos de alimentación non aparecen ningunha da illa de Ons.*”

Polo visto nese artigo citado non tiven en conta doazóns anteriores no tempo aos anos 1938-50 como no caso da epidemia de tifo do ano 1887, citado na primeira entrada deste artigo pois para “*mitigar desastres e enfermidades que causa a miseria a Comisión Provincial [de Sanidade] de Pontevedra distribuíu entre os mesmos 500 pesetas*” ou no caso da Festa do Pescador que agora imos relatar:

Será o Gremio de Mareantes de Pontevedra o que proxectou organizar a “Festa do pescador” en homenaxe aos habitantes da illa de Ons.

Con toda a ilusión e solidariedade os mariñeiros de A Moureira prepararon o evento que se celebrou o día tres de agosto de 1952 coa seguinte programación: Saída de Pontevedra cara a Ons na mañá do domingo día tres onde as motoras das autoridades e invitados serán flanqueadas polas do Gremio de Mareantes e polas das representantes das Confrarías da Ría.

Chegados á Illa, logos dos saúdos de cortesía, haberá un primeiro acto de entrega de donativos e obsequios aos pescadores de Ons. Entre os agasallos, tres canistres de roupa confeccionada pola Sección Feminina de Falanxe Española que o mesmo señor Gobernador Civil da provincia, Dr. Palao Martialay, fixera entrega ao Gremio de Mareantes con destino a estas familias de mariñeiros humildes.

Pola tarde, na honra dos mariñeiros, unha grande festa campestre na que intervirán a Agrupación Folclórica da Sección Feminina e o Coro de Educación e Descanso.

Parece ser que todo transcorreu con normalidade aínda que non temos máis referencias escritas da mesma, nin do remate da festa nin, que sería moi interesante, dos sentimentos encontrados dos habitantes da illa.

**Donativo del
Gobernador civil
de Pontevedra
para familias de
mareantes**

UN NAUFRAGIO EN MARIN

En la tarde del lunes circuló la noticia en esta capital de un naufragio ocurrido en la isla de Ons.

Del suceso tenemos los siguientes datos.

La lancha «Flor de María» que había salido del puerto de Marín el martes trece con marineros, mandados por el patrón Antonio Rodríguez Veiga, encontrándose a la altura de la isla de Ons una racha de viento la hizo volcar.

El patrón se arrojó al agua para salvarse a nado. Nueve compañeros hicieron lo propio.

Los tres restantes ganaron la quilla del buque y sujetos a ella resistieron el empuje de las olas.

Los otros lucharon bravamente durante mucho tiempo pero sin resultado.

Uno tras otro fueron desapareciendo entre las inmensas montañas de agua que se le interponían.

Al fin perecieron los diez.

El patrón Antonio Rodríguez murió abrazado a su hermano Clemente, que figuraba también en la tripulación.

Una dorna que conducía al capellán de Ons vió el triste cuadro que ofrecían los tres marineros sobre la quilla del barco, próximos a ser tragados del mar.

Se acercó a aquéllos, con gran trabajo, recogiólos y llevándolos a la playa próxima.

Desde allí fueron trasladados a Marín en el vaporcito «Riotesa» que regresaba de prestar servicio en los faros.

Estos tres infelices apenas pueden hablar, efecto de la emoción horrible que sufrieron.

EL GREMIO DE MAREANTES ORGANIZA LA FIESTA DEL PESCADOR

“María del Pilar”, de los Hermanos Pariña; “Maruja Villaverde”, de Ignacio García; “Blancos y Chicharro”, de Víctor Guisande, y “Garmen Ponte”, de Emilio Rivas.

³ [1] Enlace ao artigo Aunios 21: <https://bit.ly/2rqOSjI>